

СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС ОСОБИСТОСТІ ЯК ЗАГАЛЬНОСИСТЕМНА МОДЕЛЬ

Лапшова Наталя Сергіївна¹

¹Аспірантка кафедри соціальної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2326-9008>

UDC: 159.9.316.6

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто соціальний статус особистості як загальносистемна модель; проаналізовано підходи щодо трактування змістовних характеристик досліджуваного поняття. На основі систематизації теоретичних джерел було виокремлено дві основні групи чинників, що можуть впливати на набуття особистістю певної позиції в міжособистісних стосунках: внутрішні чинники (зовнішність, стиль, стать, вік, ділові якості, здібності, уміння, навички, цінності, ставлення до життя, інтереси тощо), зовнішні чинники (особливості колективу, що визначаються величиною, структурою, спільною системою цінностей, рівнем розвитку, згуртованості тощо). Дану класифікацію було розширено, шляхом визначення п'яти блоків чинників, що у комплексі є значущими при визначенні соціального статусу особистості в умовах малої групи: ментальний, соціальний, психологічний, соціально-психологічний, особистісний. Було визначено основні складові, що відображають процес набуття соціального статусу особистості: особистісні характеристики, групові процеси, соціальні умови.

Ключові слова: соціальний статус, чинники набуття соціального статусу, внутрішні чинники, зовнішні чинники, особистісні характеристики, групові процеси, соціальні умови, особистість, взаємодія, соціальна перцепція, група, соціальна спільність, норми, цінності, суспільство, ієрархія

Постановка проблеми. Сучасні процеси, що відбуваються у суспільстві значною мірою відбиваються на психічному та соціально-психологічному становленні особистості. Відомо, що суспільства побудовані за ієрархічною схемою, а тому проблема нерівності між членами цих суспільств породжує інтерес до феномену соціального статусу. Соціальна система є живим організмом, що, у свою чергу, складається інших соціальних систем (спільностей, груп, об'єднань). Вектор нашого інтересу спрямований на малу соціальну спільність, тобто малу групу, у якій, на наш погляд, найяскравіше виявлятимуться змістовні ознаки соціального статусу особистості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Зацікавлення щодо природи соціального статусу у соці-

альній психології виникло ще у 60-ті р.р. XX століття, у свій час дану проблематику розробляли: Л. Славіна, Я. Коломинський, І. Кон, Б. Ломов, О. Харченко, О. Петровський тощо. Останнім часом дослідження соціального статусу особистості набули широкого поширення та мають різноманітну специфіку. Так, наприклад, Т. Титаренко розглядала соціальний статус особистості в контексті соціально-психологічної реабілітації особистості. Є. Ковальська, О. Новосьолова, А. Суванова, Ю. Старостіна пропонували вимірювати соціальний статус особистості шляхом використання суб'єктивного методу. Зросла кількість наукових публікацій, що висвітлюють основні результати дослідження соціального статусу окремих категорій населення. І. Горбаль досліджувала соціальний статус в рамках суб'єктивного благопо-

Address for correspondence, e-mail: editpsychas@gmail.com
Copyright: © Natalya Lapshova

This is an Open Access journal, all articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0) License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>), allowing third parties to copy and redistribute the material in any medium or format and to remix, transform, and build upon the material, provided the original work is properly cited and states its license.

DOI (Issue): <https://doi.org/10.31108/1.2020.6.8>

луччя пенсіонерів. Н. Білик та О. Бабаєва досліджували соціальний статус вчителя та шляхи його підвищення в умовах Нової української школи. Незважаючи на вагомості здобутки, зроблені у напрямку вивчення соціального статусу особистості, слід зауважити, що процес дослідження даного феномену є незавершеним та неповним.

Метою даної статті є побудова системної моделі соціального статусу особистості у різних аспектах підходів через виокремлення змістовних характеристик досліджуваного поняття.

Виклад основного матеріалу.

Методологічну основу дослідження складають особливості системного підходу у науці. У рамках соціальної практики системний підхід займає одне із головних місць при науковому пізнанні дійсності, так як предметом наукового інтересу є складні системи. У такому випадку, системний підхід дозволяє максимально точно та вичерпно виокремити суть досліджуваної проблеми та обрати найефективніші шляхи її вирішення.

О. Кустовська, окреслюючи специфіку системного підходу, наголошувала на тому, що метою дослідження стає вивчення закономірностей і механізмів утворення комплексного об'єкта із різних складових. При цьому, висвітлюються внутрішні та зовнішні зв'язки системи. У даному випадку, нам імпонує трактування системного підходу, яке належить Д. Бурчфільду. Останній визначав системний підхід як широкі можливості для одержання різних тверджень та оцінок, що передбачають, у свою чергу, пошук різних варіантів виконання певної роботи та обрання найбільш оптимального шляху (Кустовська, 2005).

Явище соціального статусу є фундаментальним елементом усієї соціальної структури, так як визначає місце людини у групі та суспільстві в цілому. Це складна система, яка щонайменше має у своїй структурі такі поняття як назва, визначення, зміст та ранг. Саме тому системний підхід має місце при дослідженні соціального статусу особистості. Так як системний підхід не має вигляду чітко окресленої методики із визначеною сукупністю прийомів для забезпечення психологічного дослідження, він є ідеальним варіантом для вивчення соціального статусу людини, адже дозволяє застосування цілої сукупності логічних прийомів, певних правил та принципів дослідження для висвітлення конкретного

наукового інтересу.

Досягати мети дослідження при застосуванні системного підходу дозволяє дотримання певних принципів:

- ⇒ Принцип остаточної мети (усі складові механізми системи працюють злагоджено заради спільної мети);
- ⇒ Принцип єдності, зв'язаності і модульності (систему варто розглядати як з зовнішньої сторони, так і усі її внутрішні зв'язки, і, водночас, відкинути зайву деталізацію розгляду);
- ⇒ Принцип ієрархії (під час розгортання дослідження науковець визначає порядок розгляду структурних елементів системи);
- ⇒ Принцип функціональності (для дослідження системи необхідно першочергово з'ясувати її функції);
- ⇒ Принцип розвитку (система є утворенням здатним до розвитку, тому кожен систему необхідно розглядати як динамічне явище);
- ⇒ Принцип децентралізації (полягає у здатності системи до саморегуляції та регулювання її структурних компонентів ззовні);
- ⇒ Принцип невизначеності (полягає у тому, що у більшості випадків досліджується система, яка є не до кінця вивченою та зрозумілою);
- ⇒ Органічна єдність об'єктивного та суб'єктивного в процесі наукового дослідження;
- ⇒ Структурність системи, що визначає цілісність і стійкість її характеристик;
- ⇒ Динамізм системи;
- ⇒ Міждисциплінарний характер системних досліджень;
- ⇒ Органічна єдність формального та неформального при проведенні аналізу;
- ⇒ Принцип оптимальності;
- ⇒ Принцип емерджентності;
- ⇒ Принцип системності;
- ⇒ Принцип інтеграції;
- ⇒ Принцип формалізації (Кустовська, 2005).

Переважна кількість досліджень присвячена вивченню взаємозв'язку положення членів групи із осо-

бливостями їх особистості та діяльності. У зарубіжній психології над ідею соціального статусу працювали М. Вебер, Р. Лінтон, Т. Ньюком, Н.Гросс, Дж. Андерсен, Т. Шибутані та інші. Незважаючи на вагомий здобутки, зроблені у напрямку вивчення соціального статусу особистості, слід зауважити, що процес дослідження даного феномену є незавершеним та неповним. Соціальна система є живим організмом, що, у свою чергу, складається інших соціальних систем (спільностей, груп, об'єднань). Вектор нашого інтересу спрямований на малу соціальну спільність, тобто малу групу, у якій, на наш погляд, найяскравіше виявлятимуться змістовні ознаки соціального статусу особистості.

У психології існують різноманітні підходи, що розкривають поведінку людини у групі та вплив групи на окремих її членів. Функцією особистісної поведінки, сукупностями її форм, в яких виявляються відносини, визначає статус особистості (положення у групі), беручи за основу те, що у ході міжособистісної взаємодії формуються певні відносини між людьми (Kovalisko, 2007). Дослідник визначає також динамічну частину взаємодії, сам її процес, як спілкування, а результативну частину взаємодії бачить як стосунки.

Я. Морено, Т. Аунапуу, Б. Ломов трактують статусні відмінності в залежності від особистісних характеристик. І. Кон описує механізм формування статусу через процес міжособистісного оцінювання, що включає «розвиток самосвідомості за рахунок соціального порівняння», які неможливі без урахування особистісних якостей, чим І. Кон підтримує думку попередніх дослідників (Кон, 2006). О. Петровський, Т. Алексєнко, Н. Нестеренко пояснюють різницю у статусі особливостями спільної діяльності, прийняттям норм та цінностей групи. Якості особистості, вік та рівень розвитку групи, на думку Я. Коломинського, матимуть вплив на набуття особистістю соціометричного статусу особистості в групі (Kolomynskij, 2010). Дослідники соціального статусу мають різні погляди на напрямки вектору дослідження та висувають різноманітні версії способів дослідження даного поняття. Тому й, власне, чинники, що визначають статусні відмінності особистостей у групі, є достатньо суперечливими.

Соціальний статус у якості системи, що є об'єктом дослідження, характеризується певними властивос-

тями:

- * Загальність та абстрактність;
- * Множинність;
- * Цілісність та подільність;
- * Еквіпотенційність;
- * Неадитивність системи;
- * Ієрархічність;
- * Взаємозалежність між системою та зовнішнім середовищем;
- * Рівень самостійності та відкритості системи;
- * Цілеспрямованість системи;
- * Надійність системи (Кустовська, 2005).

Позиція особистості в системі міжособистісних стосунків залежить від різних чинників. Найпростіша класифікація поділяє їх на дві великі групи (Kovalskaya, Novosolova, Starostina & Suvanova 2016):

1) якості, що безпосередньо пов'язані із особистістю, так звані, внутрішні чинники: зовнішність, одяг, стиль, фізичні дефекти; стать, вік, риси характеру, моральні, інтелектуальні, ділові якості; імпульсивно-вольові якості (стриманість, емоційність, воля тощо); здібності (мовленнева компетентність, адаптованість, пристосованість тощо); інформованість; уміння-навички; інтереси-уподобання; мотиви поведінки; перцептивні уміння; ціннісні стосунки; ставлення до життя (оптимізм, гумор); участь у групах різного направлення;

2) зовнішні чинники, що не залежать від особистості, особливості колективу, які мають визначальний вплив на статус даної людини, характеристики соціальної групи (величина, структура, цілі, норми, система цінностей, система взаємних оцінок, способи комунікації, взаємодії, колективність, рівень розвитку тощо).

Щодо соціально-психологічних чинників набуття особистістю соціального статусу, розширюючи перелік зовнішніх та внутрішніх чинників, на нашу думку, визначаємо п'ять блоків чинників, що у комплексі є значущими при визначенні соціального статусу особистості в умовах малої групи:

- 1) ментальний (культурний), який виступає як мета-рівень наступного, соціального;
- 2) соціальний,
- 3) психологічний,
- 4) соціально-психологічний,

5) особистісний.

Дослідження Т. Титаренко дають змогу стверджувати, що особистість може як втратити набутий соціальний статус, так і відновити його. Цей процес має декілька етапів: підготовчий, базисний та підтримувальний. Кожен із етапів характеризується зміною місця у системі суспільних відносин та спричиненою нею кризою особистісного розвитку. Кожен етап визначається окремими чинниками, що впливатимуть на відновлення соціального статусу (Тутаренко, 2018).

Теоретичний аналіз поняття «соціальний статус» дав нам змогу наблизитися до створення попередньої моделі процесу набуття особистістю соціального статусу в малій групі за рахунок виокремлення найсуттєвіших ознак даного визначення, в основу якого лягли погляди науковців, що займалися проблемою вивчення даного питання, їх самобутній та оригінальний підхід до бачення досліджуваного поняття, підґрунтям чого стали багаторічні дослідження у різних аспектах висвітлення феномену соціального статусу (Рис.1) (Chiao Joan, Andrew & Ambady, 2004).

Рухаючись у даному напрямку, виходимо з того, що визначення поняття є вищим рівнем його уза-

гальнення та відображає певний науковий погляд на досліджуваний об'єкт і, крім того, найбільш стисло демонструє авторську позицію. Моделлю чинників у процесі набуття соціального статусу ми називаємо виявлення основних принципів та особливостей формування соціального статусу особистості за рахунок динаміки соціальних змін; структури, форми та виду груп, відносно яких розглядається певна особистість; способів та засобів міжособистісної взаємодії, та, насамперед, особистісних характеристик даної особистості.

Модель чинників, що є визначальними у процесі набуття особистістю соціального статусу в малій групі, містить синтез суб'єктивного, об'єктивного та особистісного компонентів. Таким чином, необхідно побудувати власну оригінальну модель, цінність якої визначатиметься рівнем її адекватності реальному об'єкту та рівнем узагальнення наявного теоретичного знання про феномен соціального статусу особистості. Щодо запропонованої моделі (Рис.1), визначаємо її як відкриту систему, адже соціальний статус особистості є змінним у часі і просторі, залежним від соціальних умов, групових процесів та особистісних характеристик людини.

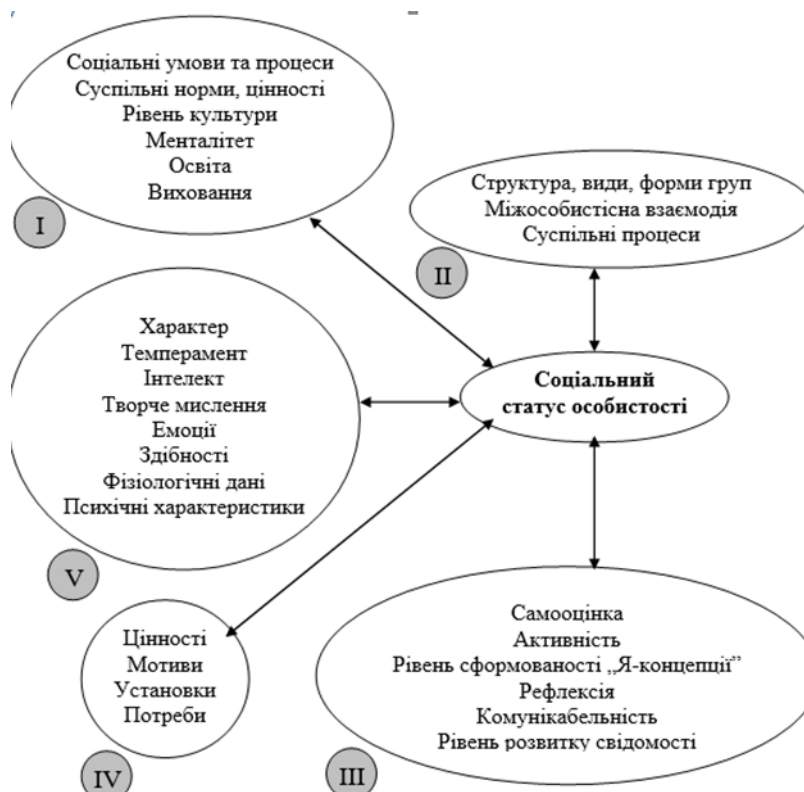

Рис.1. Модель чинників набуття особистістю соціального статусу

Аналіз теоретичного матеріалу дає підґрунтя для висновку, що статуси зумовлюють характер та зміст соціальних стосунків, але характер соціальних стосунків, у свою чергу, створює механізми відтворення статусів, тому неможливо залишити статус особистості, як такий, поза будь-яким соціальним утворенням (група, колектив, партія, громада, підприємство, нація тощо). Отже, соціальний статус виступає як виокремлена цілісна система і, одночасно, як вбудована (інтегрована) в інші зовнішні мета-системи. У даному висновку за основу беремо погляди М. Вебера, Т. Шибутані, В. Бондаренка, М. Корнева, А. Коваленко та ін (Kovalenko & Komuev, 2006).

Виходячи із вищезазначеного, підкреслюємо, що існування статусів в умовах групи залежатиме, як від умов самої групи і членів, що її складають, так й існування членів групи матиме залежність від утворених у межах даної групи статусів. Тому взаємозалежність «статус ↔ група» має право на існування. Але ця взаємозалежність не є закритою системою, тому що на саму групу здійснюється вплив більших соціальних груп, в структурі яких знаходиться мала група, також група перебуває під впливом суспільства загалом, в умовах якого вона (мала група) має можливості для існування.

Отже, визначаємо взаємозалежність «статус ↔ група» не як знеособлений елемент, а як поєднання системи особистісних якостей та характеристик людей, що утворюють групи членства та безпосередньо беруть участь у зародженні певних статусів, що їх отримують ті чи інші особистості завдяки власним особистісним показникам, а також у результаті процесу соціальної взаємодії.

Соціальний статус особистості, виходячи із поглядів М. Вебера, Р. Лінтона, Т. Шибутані та інших науковців, існує в контексті інших соціальних груп (малі, великі) та суспільства загалом (Kurychuk, Romencz, Kurylenko, Manoxa & Pyskun, 2006). Якщо зробити вертикальний зріз даного бачення, розглянемо наступне схематичне зображення (Рис.2), що ілюструє взаємозв'язок соціального статусу та надструктур, які характеризуються взаємозалежністю одна від одної.

При цьому пропонуємо розглянути такі структурні рівні як: 1 – соціальний статус особистості, де центральне місце відводиться самій особистості, як суб'єкту, який безпосередньо набуває статус, володіє ним; 2 – мала група (родина, групи за інтересами тощо), 3 – великі групи (організації, колективи підприємств, партії, корпорації тощо), 4 – суспільство загалом. Ідею ієрархії рівнів існування соціальних надструктур відносно соціального статусу особистості відображено на Рис.2.

Таким чином, кожен із структурних рівнів, представлених на даному зображенні є взаємозалежним один від одного. Безсумнівно, роль суспільства у зародженні соціального статусу має одне із основних значень, адже від суспільних норм, цінностей тощо залежатиме надбання того чи іншого статусу.

Як було зазначено вище, суспільство має ієрархічну структуру, а тому виражається у формі піраміди (фігури, яка є ознакою ієрархії). Виходячи із матеріалів соціологічного спрямування, де ієрархічна побудова відображає вплив на особистість групових процесів та соціальних умов, вводимо розгляд досліджуваного поняття у дану взаємозалежність. Отримані взаємовпливи розглянемо у тримірному просторі для наочного від-

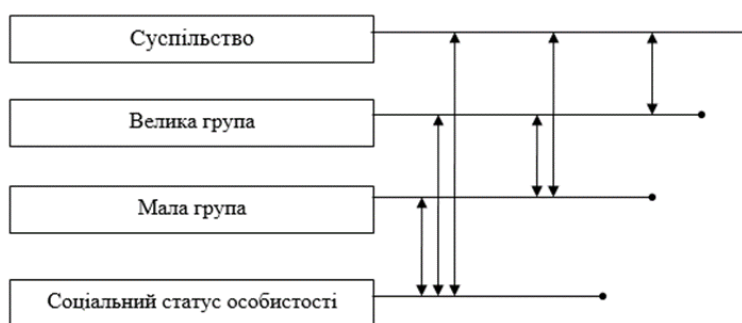

Рис.2. Соціальний статус особистості у контексті соціальних надструктур

браження процесу набуття соціального статусу особистості та чинників, що є визначальними у цьому процесі.

Отже, визначаємо основні складові досліджуваного поняття для зображення процесу набуття соціального статусу особистості у просторовому сприйнятті. Із зазначених вище складових, що впливають на набуття соціального статусу: особистісні характеристики людини, групові процеси та соціальні умови, у процесі узагальнення виокремлюємо базові компоненти кожного із даних понять, тобто це особистість, група, суспільство; отримуємо тривимірний простір, який наочно демонструє окреслену нами взаємозалежність (Рис.3).

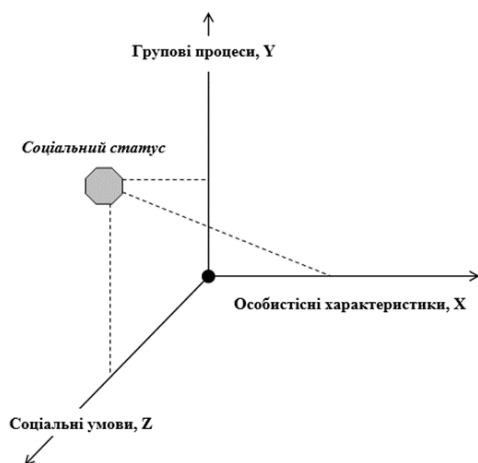

Рис. 3. Просторове зображення складових набуття особистістю соціального статусу

Кожна точка у просторі має координати (x; y; z). Виходячи із того, що поняття соціального статусу залежить від трьох зазначених осей, але не просто від конкретного перетину трьох точок, а від комплексу (суми) декількох характеристик кожної із осей, тому із даного припущення слідує формула:

Соціальний статус особистості = особистісні характеристики + групові процеси + соціальні умови

Дана формула відображає як значення малої групи у процесі набуття особистістю соціального статусу, так і значення впливу більших соціальних надструктур (великі соціальні групи та суспільство загалом), які у нашій формулі позначені як соціальні умови. Особливе значення у даному випадку надаємо малій групі, тому що дослідження «робочого» поняття плануємо проводити саме в умовах малої групи.

Отже, три зазначені осі (x, y, z) мають певні чинники, що проєктують на набуття особистістю соціального статусу свій вплив, тому при вивченні досліджуваного поняття ми не маємо права упускати дану особливість. Основним же «робочим» вектором у ході подальшого дослідження стане вісь x, тобто ті особистісні характеристики людини, що виявляться визначальними у процесі набуття соціального статусу.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Побудова системної моделі соціального статусу особистості у різних аспектах підходів дала можливість виявити ті чинники, що безпосередньо впливають на процес набуття особистістю даної ознаки, тобто виокремлюють змістовні характеристики досліджуваного поняття.

Соціальний статус виступає як цілісна система і, одночасно, як інтегрована у інші зовнішні метасистеми. При цьому система соціального статусу є відкритою, змінною у часі та просторі, залежною від соціальних умов, групових процесів та особистісних характеристик людини.

Проведений аналіз із проблеми зародження, формування, розвитку та функціонування соціального статусу особистості дає можливість виділити ключові аспекти, які безпосередньо розкривають ці процеси. Різносторонній та більш звужений розгляд даної проблеми дозволив конкретизувати змістовну частину структури соціального статусу та визначити характер його змістовного аналізу.

Зазначені вище умови, характеристики та особливості зародження соціального статусу особистості визначатимуть підбір змісту програми методичних прийомів, які дадуть більш ґрунтовне розуміння у вивченні чинників соціального статусу особистості.

References:

- Kolomynskij, Ya. (2010). *Psychologiya vzaymnošenyj v malyx gruppax : obshhyye y vozrastne osobennosty* [Psychology of relationships in small groups: general and age characteristics]. [In Russian]
- Kon, Y. (2006). *Mezhdyscyplynarne yssledovannya. Sotsyologiya. Psychologiya. Seksologiya. Antropologiya* [Interdisciplinary research. Sociology. Psychology. Sexology. Anthropology]. [In Russian]

- Kovalenko, A., Korniyev, M. (2006). *Socialna psychologiya: pidruch. [dlya stud. vyshh. navch. zal.] [Social psychology: textbook]. [In Ukrainian]*
- Kovalisko, N. (2007). *Osnovy socialnoyi stratyfikatsiyi: navch. posib. [dlya stud. vyshh. navch. zakl.] [Fundamentals of social stratification: a tutorial]. [In Ukrainian]*
- Kovalskaya, Y., Novosolova, O., Starostina, Y., & Suvanova, A. (2016). *Vymiryuvannya socialnogo statusu osoby za dopomogoyu sub'yektyvnogo metodu vyznachennya socialnogo statusu. Sociological studios, (1 (8)), 24-30. [Measuring the social status of a person using a subjective method of determining social status. Sociological studies]. [In Ukrainian]*
- Kustovska, O. V. (2005). *Metodolohiia systemnoho pidkholu ta naukovykh doslidzhen. Ternopil: Ekonomichna dumka, 5-15. [Methodology of systems approach and research]. [In Ukrainian]*
- Kyrychuk, O., Romenez, V., Kyrylenko, T., Manoxa, I., & Pyskun, V. (2006). *Osnovy psykholohiyi: pidruch. [dlya stud. vyshhyx navch. zakl.] [Fundamentals of psychology: a textbook]. [In Ukrainian]*
- Nykulyn, S. (2010). *Osobennosti pozycyyi srednestatusnogo podrostka v systeme mezhychnostnyx otnoshenij shkolnogo klassa [Features of the position of the average teenager in the system of interpersonal relations of the school class]. [In Russian]*
- Tytarenko, T. (2018). *Socialno-psykholohichna rehabilitatsiya osobystosti: etapy, tehnologiyi, tehniky. Naukovi studiyi z socialnoyi ta politychnoyi psykholohiyi, 41(44), 157-167. [Socio-psychological rehabilitation of personality: stages, technologies, techniques. Scientific studies in social and political psychology]. [In Ukrainian]*
- Y.Chiao, Joan, R. Bordeaux Andrew, Ambady, N. (2004). *Mental representations of social status [Retrieved from] <http://www.elsevier.com>. [In English]*

Natalya Lapshova

PhD student in Psychological Science, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv (Ukraine)

AN INDIVIDUAL'S SOCIAL STATUS AS A SYSTEMIC MODEL

ABSTRACT

The modern processes taking place in society largely affect an individual's mental, social and psychological development. Society is a living organism consisting of other social systems (communities, groups, associations). The purpose of this article is to build a systemic model for an individual's social status that includes various aspects of the studied concept and its substantive characteristics. The

article examines an individual's social status as a systemic model, analyzes the approaches to interpretation of its substantive characteristics. Basing on the systematized theoretical review, we have identified two main groups of factors affecting an individual's position in interpersonal relationships: internal factors (appearance, style, gender, age, business qualities, abilities, skills, values, attitudes to life, interests, etc.) and external factors (features of his/her team, such as its size, structure, common values of its members, developmental level, cohesion, etc.). We have expanded this classification by five blocks of the factors important for the determination of an individual's social status in a small group: mental, social, psychological, socio-psychological, and personal. These blocks include social conditions and processes, social norms and values; the levels of culture, mentality, education; group structure, types and forms; interpersonal interactions; an individual's personal traits, temperament, intelligence, creative thinking, emotions, abilities, physiological and mental characteristics, motives, attitudes, needs; an individual's self-esteem, self-concept, ability to reflect, communication skills, consciousness. The main components that reflect social status acquiring by an individual are: personal characteristics, group processes, and social conditions. An individual's social status as a systemic phenomenon is characterized by the following properties: abstractness, plurality, integrity, non-additivity, hierarchy, interdependence, reliability. A model of social status acquiring by an individual via interactions with their social environment is proposed.

Keywords: social status, factors of social status acquisition, internal factors, external factors, personal characteristics, group processes, social conditions, personality, interaction, social perception, group, social community, norms, values, society, hierarchy.

Наталья Лапшова

Аспирантка кафедри соціальної психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ (Україна)

СОЦИАЛЬНЫЙ СТАТУС ЛИЧНОСТИ КАК ОБЩЕСИСТЕМНАЯ МОДЕЛЬ

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрен социальный статус личности как общесистемная модель; проанализированы подходы к трактовке содержательных характеристик исследуемого понятия. Подготовка теоретического исследования осуществлялась с помощью системного подхода, который позволил определить круг возможностей для рассмотрения разных точек зрения и оценок социального статуса. На основе систематизации теоретических источников было выделено две основные группы факторов, которые могут влиять на приобретение личностью определенной позиции в межличностных отношениях: внутренние факторы (внешность, стиль, пол, возраст, деловые качества, способности, умения, навыки, ценности, отношение к жизни, интересы и т.д.), внешние факторы (особенности коллектива, которые определяются величиной, структурой, общей системой ценностей, уровнем развития, сплоченности и т.д.). Социальный статус личности как системное явление характеризуется некоторыми свойствами: абстрактность, множественность, целостность, неадитивность, иерархичность, взаимозависимость, надежность. Путем теоретического анализа была построена модель процесса приобретения личностью социального статусу путем взаимодействия с социальным окружением. Данная классификация была расширена путем определения пяти блоков факторов, в комплексе значимых при определении социального статуса личности в условиях малой группы: ментальный, социальный, психологический, социально-психологический, личностный. К этим блокам можно отнести социальные условия и процессы, общественные нормы и ценности, уровень культуры, менталитет, образование, воспитание, структура, виды и формы групп, межличностное взаимодействие, характер, темперамент, интеллект, творческое мышление, эмоции, способности, физиологические данные, психические характеристики, ценности, мотивы, установки, потребности, самооценка, активность, уровень сформированности Я-концепции, способность к ре-

флексии, коммуникабельность, уровень развития сознания. Были определены основные составляющие, отражающие процесс приобретения социального статуса личности: личностные характеристики, групповые процессы, социальные условия. Проведенный анализ проблемы возникновения, формирования, развития и функционирования социального статусу личности дает возможности определить ключевые аспекты, которые непосредственно раскрывают эти процессы.

Ключевые слова: социальный статус, факторы приобретения социального статуса, внутренние факторы, внешние факторы, личностные характеристики, групповые процессы, социальные условия, личность, взаимодействие, социальная перцепция, группа, социальная общность, нормы, ценности, общество, иерархия.

Дата отримання статті: 26.06.2020

Дата рекомендації до друку: 25.07.2020

Дата оприлюднення: 31.08.2020